

PRZEWROTNOŚĆ (81) *sb f*

e oraz oba o jasne.

sg N przewrotność (18). ◇ *G* przewrotności (8). ◇ *D* przewrotności (6). ◇ *A* przewrotność (15). ◇ *I* przewrotnością (8). ◇ *L* przewrotności (4). ◇ *pl N* przewrotności (2). ◇ *G* przewrotności (3). ◇ *D* przewrotnościami (1). ◇ *A* przewrotności (6). ◇ *I* przewrotnościami (4). ◇ *L* przewrotnościach (3); -ach *BibRadz* (2), -ach (1) *RejWiz*. ◇ *sg a. pl G* przewrotności (3).

Sł stp notuje, Cn s.v. przewrót, Linde XVIII w.

1. *Nieszczerość, fałsz, chytryść, przebiegłość; w pl: podstęp, wykręt, nieczny uczynek; perversitas PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; pravitas PolAnt, Modrz, Calep; perversa PolAnt, Modrz, Cn; praeverticatio Vulg, PolAnt; fallacia, nequitia Vulg; sinisteritas Calep [w tym: czyja, czego (42) – G sb i pron (25), pron poss (12), ai poss (5)] (76) : RejPs 17v; Co przewrotność czynili miałem w nienawiści fwey LubPs X2v; KrowObr 224v; RejWiz 85; Leop Ps 100/3; Zdrowy język iest iako drzewo żywota/ ale w którym iest przewrotność trzoży vmyśłem. BibRadz Prov 15/4, Is 1/5, Ez 14/11, 13, 21/24; przyżłá iuz zá náłzego złego wieku/ niełtychána przed thym przewrotność ludzka/ która prawdę w fáłz/ á Prawo w potwarz obrociłá OrzRozm E2; Przełtańcie przewrotności/ á vczcie łie dobrze czynić. BielKron 94, 231, 232, 246 [2 r.], 254; RejPosWstaw [110³]v; y nápełniłá łie ziemá [!] krwie/ a miałto nápełniłó łię przewrotności/ bo mowili opuścił Iehowá ziemię/ y niewidzi Iehowá. BudBib Ez 9/9; á przetoż też w Práwiech wiele przewrotności/ á w rzeczáchpołpolitych wiele łię błędow y nierządu náýduie. ModrzBaz 17; Nieznośna iest w tey mierze piekárzow y łzynkarzow przewrotność/ ktorzi po teyże cenie y chleb y piwo gdy zboże tanie przedawáią/ iáko y kiedy drogo. ModrzBaz 33v, 62v, 131, 144v; NiemObr 87, 154, 157, 176; LatHar 23, 150; WujNT przedm 3, s. 716; PowodPr 48; Widzę wielką przewrotność w ludźiech łwiátá tego CzahTr C4v.*

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: że (2), jako (1)] (3): Iáwnie łie tu okázuie wáłzá przewrotność/ iáko wy pímo łwięte wykłádaćie/ wywrácaćie KrowObr 224v; Tákać iest przewrotność vpornych haeretykow/ że wolá pímo S. łztukowác y rozrywác/ á niźli błędow łwoich poprzełtác. WujNT 305, ktv.

W połączeniach szeregowych (16): BierRaj 16; BierRozm 3; Yuż nam Luter oczy otworzył/ á obłudności/ przewrotności/ á nye pobożne łpráwy wáłłe odkrył. KromRozm I B2; Tenci iest nápierwłzy i ná więłtłzy przykłáđ przewrotności a owczego odźieniá i záráš wilczego drapiełtwa MurzNT 31; Acz łye też to czáłem nyezdarzáłó/ prze chytróć á przewrotność álbo też odmyenność ludzká. KromRozm III I8v, F8; KrowObr 241v; BielKron 244; Perversitas, Przewrotność/ krnábrość/ złość opácność. Mącz 488d; á nigdy nic tymi zółtołciámi á tymi chytróciámi á przewrotnołciámi łwemi tobie záłzkodzić nie będzie mogł [smok] RejAp 100v; Dokonawłzy Duch łwięty włzitkich burzek złości á przewrotności łwiátá tego/ [...] iuz dáłey idzie RejAp 157, 30v, 106v; Lecż táká iest w ludźioch przewrotność/ niewłtydliwość/ y źle czynienia łwovolność/ iż trzeba bárzo twárdych praw/ ktoremi by rołtácemu złemu zábiegano ModrzBaz 69v; ktorego [Sylli] złość/ przewrotność/ zdrádá ták łatwie wypíłána być nie może. Phil O; Czego iż v heretykow nie máłz/ á łámá v nich ręká ludzka robi/ chytryść/ przewrotność/ łwawolá/ vpor/ tyráńłtwo/ zdrády y fáłłze y ołzukániá/ wywody Philozophłkie/ y łmyłłow á rozumu ludzkiego łpráwy/ tym oni robiá. SkarKaz 241b.

W przeciwstawieniach: »szczyrość (2), moc, prawda, rycerski obyczaj ... przewrotność« (3): poczynił [*Amurat zniewolenie*]/ nie mocą ábo łzábłą/ ábo iákim rycerłkim obyczáiem/ iedno zdráda przewrotnością/ obiecównim dárow/ przyłięgámi/ y innemi fáłzywemi á chytremi kufy. *BielKron* 244; A ták złość á przewrotność oná/ łczyrość łáchetną ná tym łwecie ták zátłumiłá/ że práwie záthonęła iáko dziuráwa łódź *RejZwierc* 78; *WujNT* 1.*Cor* 5/8.

Wyrażenie: »złościwa przewrotność« (1): Y od thych ktorzy łię kocháią źle czyniąc/ á wefelá łię w złołciwych przewrotnołciách [*in perversitatibus mali*]. *BibRadz Prov* 2/14.

Szeregi: »chytrość a (ani) przewrotność« (4): nigdy żadną chytrołcią áni przewrotnołcią łwą/ tego wykłádu Krółełtwá Polłkiego oni [*kacerze*] nie łkáżą *OrzQuin* I2v; A thá zółtołć iey [*bestii, tj. Rzymu*] známionowálá chytrołć á przewrotnołć iey/ ktorey oná zówždy pełná byłá. *RejAp* 141, 77, 142. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»grzech i przewrotność« (1): łeft łelczce y trzeci łtan łudzi niełtáteczny/ [...] Tám grzech y łwą przewrotnołć w łobie wychwaláią *KołakSzczęł* A4.

»odmienność a przewrotność« (2): naydzielz tám więcey niżli Łámpertowych płtrołcin odmienności á przewrotnołci iey [*bestii, tj. Rzymu*] *RejAp* 107, 106v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»omyłność a przewrotność« (1): przypułzczám to do pocźciwego baczenia twego/ [...] przy czym łnádniey zółthác máłz/ gdy łie iedno pilnie przypátrzyłz dziwnym omyłnołciám á przewrotnołciám łwiátá te⁸⁰. *RejAp* 198v.

»upor i (abo) przewrotność« (2): *ModrzBaz* 87; Iż iuz tácy [*heretycy*] nie z niewiádomołci/ ále z vporu y z przewrotnołci grzełzą *WujNT* 748.

»zdrada i przewrotność« (1): O pełny włzelkiey zdrády y włzelkiey przewrotnołci [*omni dolo et omni fallacia*]/ łynu dyabelłki/ [...] nie przełtawálz wywrácác prołtych drog Páńłkich. *WujNT Act* 13/10. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»(ani) złość, (a, ani, i) przewrotność« (5): *RejZwierc* 78; *Calep* 846a, 983a; *Phil* L; A tákże wżywaymy nie w łtárym kwáłsie/ áni w kwáłsie zółci áni przewrotnołci [*malitiae et nequitiae*]: ále w przáłnikách łczyrołci y prawdy. *WujNT* 1.*Cor* 5/8. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]

W przen (7) : A pan Kryłtus iáko ie [*ludzi niepobożnych i przewrotnych*] zowie [...] łluchay? [...] łynowie włzelkiey przewrotnołci *KrowObr* C3; W kthorych [*grzeszników*] ręku łeft przewrotnołć/ á práwicá ich pełná łeft dárow. *BibRadz Ps* 25/10.

Wyrażenia: »przewrotność serca« (2): Włzytkié piłmá S. [...] niebełpieczne [*sq*] tym ktorzy ie ku przewrotnołci łercá łwego náciágác wołá/ niżli przewrotnołć łercá łwego według ich prołtołci nápráwowác. *WujNT ktv*.

»przewrotność umyłłu, rozumu« (2:1): przewrotnołć rozumow włzetecznych teraz Polłkę z gruntu borzy *OrzRozm* D2v; potrzebá áby zli łudzie byli wykorzeniáni/ áby łnzycznych łwą zółcią y przewrotnołcią vmyłłow nie płowáli. *Phil* L, K3.

2. Nieprawdziwe nauki, kłámstwa; *perversitas PolAnt*; *perversa Vulg* (3) :

Zwrot: »mowić, mowiący przewrotność« = *loqui perversitatem PolAnt*; *loquens perversa Vulg* (2:1): *BibRadz Is* 59/13; Y z was łámych powłtáną mężowie mowiący przewrotnołci/ áby łwiedli vcznie zá łobą. *WujNT Act* 20/30, s. 483.

Szereg: »potwarz i przewrotność« (1): mowimy potwarz y przewrotność [*calumniam, et perversitatem*]/ á poczynamy y zmyflamy w fercu słowá kłamliwe. *BibRadz Is 59/13*.

3. Trudy, cierpienia; zmienne koleje losu (w pl) (2) : y w ćieniu łkrzydeł twoich vfác będę/ aż miną przewrotności [*contritiones*]. *BudBib Ps 56/1[2]*.

Szereg: »błędy, przewrotności« (1): Tu iuz obacz [...] Czo łie dzieie w łwieczkiey krotofili Dzywne błędy dzywne przewrotności *RejJóz Q3v*.

Synonimy: **1.** *chytróć, fałsz, fałszywoć, fortel, hipokryzyja, kłam, kłamanie, kłamstwo, leż, łżyczka, nieszczyroć, obłuda, obłudnoć, oszukanie, pokrytoć, zdrada; 2.* *fałsz, kłam, kłamanie, kłamstwo, leż, łżyczka, matactwo, nieprawda; 3.* *trud.*

ALKa